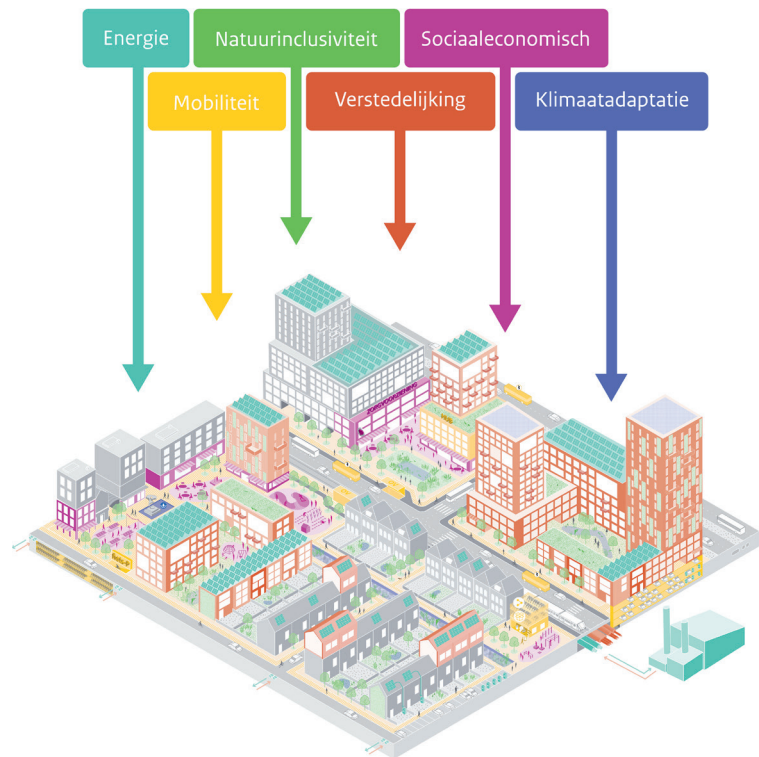

Ontwerpend onderzoek naar de impact van ruimtelijke transitie in de wijk

De wijkaanpak

Gemeenten staan voor de grote ruimtelijke én organisatorische uitdaging Nederland klaar te maken voor de toekomst. Noodzakelijke transitie als verdichting, de energietransitie, klimaatadaptatie, inclusiviteit, biodiversiteit én de mobiliteitstransitie moeten daarom een plek krijgen in onze leefomgeving. Hoe kan de integrale wijkaanpak hier een verschil in maken?

In de wijk landen alle grote transitie.

De ruimtelijke en sociaalmaatschappelijke transitie die spelen, vragen om grote veranderingen in de inrichting en het gebruik van de stad. Dat biedt volop kansen, maar vraagt tegelijkertijd om een integrale blik op de stad door alle belanghebbenden. Juist voor de wijkaanpak is de combinatie van onderzoek, ontwerp en beleid waardevol; ideeën en uitvindingen vanuit onderzoek en

ontwerp kunnen zo vertaald worden in integraal beleid om wijken toekomstbestendig te maken.

In opdracht van Atelier X van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft PosadMaxwan in samenwerking met TNO een ontwerpend onderzoek uitgevoerd naar de integrale wijkaanpak. Het vervolg van deze methode

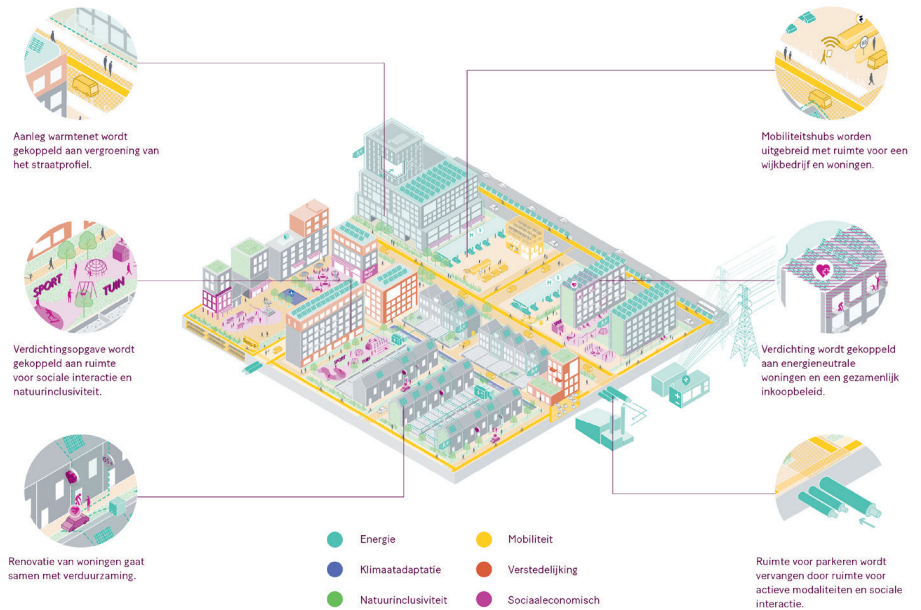
krijgt de komende drie jaar een plek binnen de City Deal Openbare Ruimte. Doel is om kennis te bundelen en verder te ontwikkelen, met name wat betreft de koppeling tussen opgaven in bestaande wijken.

In de wijk komt alles samen

Op nationaal niveau worden ambities vastgesteld; de wijk is waar ambities landen. De wijk als schaalniveau biedt kansen én noodzaak voor integraal werken. Hoewel het woord 'wijk' een lokaal karakter en nabijheid impliceert, moeten we niet vergeten dat wijken deel uitmaken van een veel groter systeem. Dagelijks verlaten we onze wijk om in andere wijken gebruik te maken van een treinstation, een XL-supermarkt of een groot park. Systemen op lokaal, gemeentelijk of zelfs regionaal niveau ontmoeten elkaar in de wijk. Daar komt bij dat in de wijk ruimteclaims van uiteenlopende opgaven worden gestapeld. Met name in de bestaande wijk is het een grote uitdaging om alles ruimtelijk in te passen.

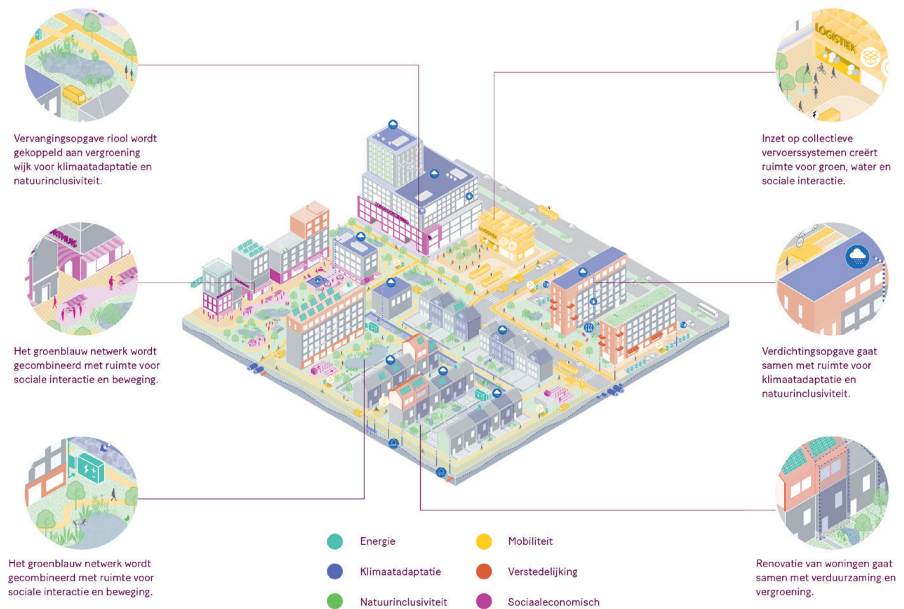
Voordat we integraal aan de slag kunnen gaan, is het daarom van belang om inzicht te krijgen in hoe transities ruimtelijk kunnen landen. In het ontwerpend onderzoek is de ruimtelijke impact van zes transities op wijkniveau uitgewerkt. De eerste vraag is of een transitie binnen of buiten de wijk zal landen. Mogelijk heeft een wijk geen mobiliteitshub nodig, als de naastgelegen wijk een grote hub bevat. Wanneer een transitie wél in de wijk landt, is er onderscheid te maken tussen een centrale of decentrale ruimtelijke organisatie: kunnen we de ruimteclaim op diverse, grotere plekken in de wijk bundelen (denk aan een grote hub midden in de wijk met een ontmoetingsplek en deelauto's) of landt een transitie op een kleinschaligere, verspreide manier in de wijk (denk aan een kleine hub in iedere straat met laadpalen, deelfietsen en een pakketpunt)?

Duurzame wijk

Duurzaamheid als invalshoek bij wijkaanpak.

Gezonde, groene wijk

Groen en gezondheid als invalshoek bij wijkaanpak.

Integraal werken: hoe doen we dat?

Er komt veel op de wijk af. Het gebruik van data biedt uitkomst om overzicht te creëren én maatwerk aan te bieden. Met dashboards kan de onder- en bovengrond letterlijk in beeld worden gebracht, inclusief een analyse van de beschikbare ruimte. Wanneer dat gekoppeld wordt aan de planning en ambities van stakeholders, zoals beheerwerkzaamheden en doelstellingen uit de omgevingsvisie, wordt inzichtelijk wat de leidende transitieopgave is (de koploper). Zowel ruimtelijk als organisatorisch kunnen andere transitieopgaven daaraan worden gekoppeld (meelopers). Zo brengen we hiërarchie aan in de opgaven en wordt de speelruimte voor ontwerpers en stakeholders inzichtelijk. De inzet van ontwerpers bij de wijkaanpak maakt het mogelijk om efficiënt én effectief om te gaan met ruimte. Stedenbouwers kunnen bovendien de link leggen tussen het schaalniveau van de wijk en het ontwerp van systemen op stads(deel)niveau.

Een uitkomst van de aanpak kan zijn dat het gunstiger is om het gasnetwerk nog vijf jaar te laten liggen, omdat het dan wél direct gekoppeld kan worden aan vervanging door een (rest)warmtenet en aanpak van de fundering. In dat geval is de fasering bepalend voor de ruimtelijke mogelijkheden. Wanneer opgaven zich wel lenen voor een gelijktijdige aanpak, maar financiële middelen of onvoltooide afschrijvingstermijnen dit niet toelaten, kunnen bovenlokale overheden een sleutelrol spelen. Met een versnellingsfonds kunnen zij zich inzetten om afhankelijkheden op systeemniveau te versnellen, bijvoorbeeld het beschikbaar stellen van een warmtebron buiten de stad met de benodigde bovenlokale infrastructuur. Zo kan worden voorkomen dat de fasering ongewenst bepaalt dat een gasnetwerk onnodig lang blijft liggen.

Verstedelijking als invalshoek bij wijkaanpak.

Juist voor de wijkaanpak is de combinatie van onderzoek, ontwerp en beleid waardevol

Door te werken met verschillende scenario's, waarin belangen telkens anders worden afgewogen, worden de opties voor de wijk in beeld gebracht én ligt er een betere motivatie. Door scenario's te verbeelden, krijgen stakeholders (inclusief bewoners) een beter beeld bij hun toekomstige wijk en de impact van hun keuzes. Bij de beoordeling van scenario's spelen de prestatie (in hoeverre pakken we transitie hiermee op), de impact voor bewoners en kosten

een rol. Omdat het gaat om een langer traject, is monitoring én bijsturing essentieel. Met data-dashboards wordt het bovendien eenvoudiger om *real time* data over de beschikbare ruimte en planningen van stakeholders te monitoren.

Meer dan een inpassingsvraagstuk

De integrale wijkaanpak is niet alleen een inpassingsvraagstuk. De wijk heeft im-

ENERGIE

OAD

2843

EIGENDOM

40% koop
41% huur coöperatie
15% huur woning
4% onbepaald

KLIMAAT ADAPTATIE

MIN RATIO OVERHARD / ONVERHARD

0.25

RATIO MEERBURG

0.3

LEEFTIJD

10% 0-14 jaar
10% 15-24 jaar
10% 25-44 jaar
10% 45-64 jaar
10% 65+ jaar

BOEDEMLING

-1.4 MM/JR

Gouda is -3.3

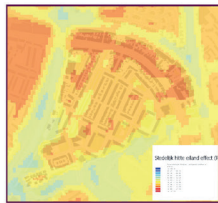
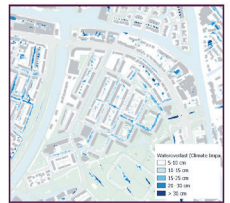
OVERSTROMINGSKANS

KLEIN

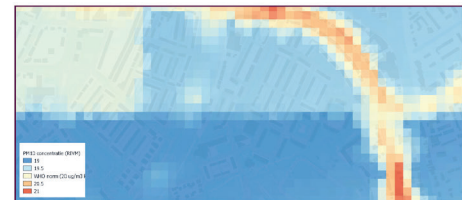
GRONDGEBRUIK

10% onbepaald
10% recreatie
10% openbaar
10% industrie
10% agrarisch onbepaald

NATUUR INCLUSIVITEIT

GEM SOORTENDIVERSITEIT MEERBURG

STEDELIJK NEDERLAND

5 (400-500 soorten/km2)

3.5 (300 soorten/km2)

MOBILITEIT

LEEFTIJD

15% 0-14 jaar
15% 15-24 jaar
15% 25-44 jaar
15% 45-64 jaar
15% 65+ jaar

WEGOPPERVLAK

50% auto
5% fiets
4% fiets
50% voetpad
4% overig

MEERBURG PARKERPLAATS (ON STREET/HUISHOUDEN)

0.47

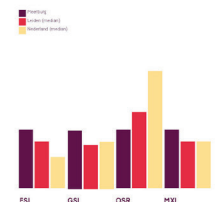
ON STREET PARKING LEIDEN

AVG

0.71

HUISHOUDENS BUITEN 5 MIN LOOPAFSTAND TOT BUSHALTE

18 (1.5%)

VERSTEDELIJK

GEM BEVOEDICHT. STEDELIJK NEDERLAND

2.089 (inw/km2)

MEERBURG

3.286

TYPOLOGIE

1

GEZINSAMENSTELLING

1

INKOMEN HUIZHOUDENS

1

WOZ GEM MEERBURG

235.000

WOZ GEM LEIDEN

253.000

STEDELIJKHEID

1

ECONOMIE (SOCIAAL)

AANTAL INWONERS

2205

STEDELIJKHEID

1

AANTAL HUIZHOUDENS

1180

OAD

2843

PERSOENEN PER HUIZHOUDENS

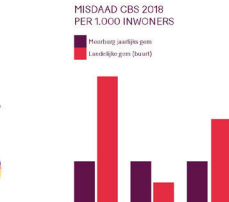
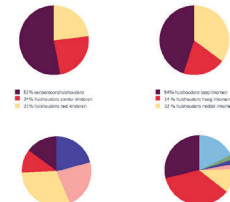
1.86

OPPERVLAKTE

29 ha

BEVOEGINGSDICHTHEID

8286 (inw/km2)

† Data source CBS 2019

Een data-dashboard geeft overzicht over verschillende transitie en wijken. Het biedt ook de kans om maatwerk te leveren.

mers een identiteit en een culturele betekenis voor bewoners en voor een stad als geheel. Door bewoners als stakeholdersgroep vroeg mee te nemen in het proces, maakt de aanpak dankbaar gebruik van de slagkracht van bewoners. Tegelijkertijd kan hun een perspectief worden geboden. Terwijl andere stakeholders vaak nog geneigd zijn sectoraal te denken, hebben bewoners vanzelfsprekend een integrale blik op hun wijk en oog voor leefomge-

vingskwaliteit. Bovendien spelen voor bewoners de zachte waarden ('software') vaak een belangrijke rol (denk aan inclusiviteit en gezondheid), terwijl stakeholders geneigd zijn te focussen op transitie- en beheeropgaven ('hardware'). Nederland toekomstbestendig maken doen we samen! 🌱

Deze bijdrage is onderdeel van een reeks die Stadswerk magazine wijdt aan de City Deal Openbare Ruimte, waar PosadMaxwan ook bij is aangesloten.